

וְאֶרְגְּזִין לִיָּה כֹּל יוֹמָא. לָא בְּעֵי לְאוּבְדָא לְהוּ
מַעְלָמָא. וְכַד אֲשַׁגַּח בְּעוּבְדֵיהוֹן אֲתַנְחַם
עַלְיֵיהוּ עַל דְּאֲנֹן עוּבְדֵי יְדוּי וְאוּרִיךְ לֹון
בְּעַלְמָא.

וּבְגִין דְּאֲנֹן עוּבְדֵי יְדוּי נָטִיל נַחְמָה וְאֲתַנְחַם
עַלְיֵיהוּ וְחֵיס עַלְיֵיהוּ. וְכַד בְּעֵי לְמַעְבַּד
בְּהוּ דִּינָא כְּבִיכּוּל עֶצִיב (ד"א ל"ג חֲדוּן לֹא תִיעִיל קַדְמוּהִי)
דְּכִיּוֹן דְּעוּבְדֵי יְדוּי אֲנֹן, עֶצִיב עַלְיֵיהוּ. כְּמָה
דְּאֵת אָמַר, (דניאל 1) וְדַחְוֹן לָא הִנְעַל קַדְמוּהִי.

בְּתוּב, (ס"א וְהָא כְּתִיב) (תהלים צו) הוּד וְהָדַר לְפָנָיו
עוּז וְחֲדוּהָ בְּמִקוּמוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי
תָא חֲזִי, וְיִתְעַצֵּב אֶל לְבוֹ פְתִיב. אֶל לְבוֹ עֶצִיב
וְלֹא לְאַתְר אַחְרָא. לְבוֹ כְּמָה דְּאֵת אָמַר, (שמואל
א ב) כְּאֲשֶׁר בְּלִבְכִי וּבִנְפְשִׁי יַעֲשֶׂה. רַבִּי יִצְחָק
אָמַר וַיִּנָּחַם יְיָ כְּמָה דְּאֵת אָמַר (שמות לב) וַיִּנָּחַם
יְיָ עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ. רַבִּי
יִיסָא אָמַר לְטוֹב. רַבִּי חֲזַקְיָה אָמַר לְבִישׁ. רַבִּי
יִיסָא אָמַר לְטוֹב, כְּמָה דְּאֵתְמַר דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא נָחִים עַל דְּאֲנֹן עוּבְדֵי יְדוּי וְחֵיס
עַלְיֵיהוּ. וְיִתְעַצֵּב בְּגִין דְּאֲנֹן חָטְאן קַמִּיהָ.

וְרַבִּי חֲזַקְיָה אָמַר לְבִישׁ דְּכַד קַדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא בְּעֵי לְאוּבְדָא לְחֵיבֵי עַלְמָא נָטִיל
נִיחוּמִין עַלְיֵיהוּ וְקַבִּיל נִיחוּמִין. כְּבִיכּוּל
כְּמָאן דְּמַקְבֵּל נִיחוּמִין עַל מַה דְּאָבִיד. פִּיּוֹן
דְּקַבֵּל נִיחוּמִין וְדָאִי דִּינָא אֲתַעְבַּד וְלֹא תִלְיָא
מְלֵתָא בְּתַשׁוּבָה.

אִימְתִי תִלְיָא בְּתַשׁוּבָה, עַד לָא קַבִּיל
תַּנְחוּמִין עַלְיֵיהוּ. הָא קַבִּיל תַּנְחוּמִין
עַלְיֵיהוּ לָא תִלְיָא מְלֵתָא בְּתַשׁוּבָה כְּלָל וְדִינָא
אֲתַעְבִּיד. וְכַדִּין אוּסִיף דִּינָא עַל דִּינָא,
וְאֵתְקִיף לְהֵהוּא אֲתַר דְּדִינָא, לְמַעְבַּד דִּינָא
וְאוּבִיד לֹון לְחֵיבֵי מִן עַלְמָא. וְכֹלָא בְּקִרָא
דְּכְתִיב וַיִּנָּחַם יְיָ. קַבֵּל תַּנְחוּמִין. וְלִבְתַּר

וְכַשְׁמִשְׁגִּיחַ בְּמַעֲשֵׂיהֶם, מִתְנַחֵם
עֲלֵיהֶם עַל שְׁהֶם מַעֲשֵׂי יְדוּי
וּמְאָרִיךְ לָהֶם בְּעוֹלָם.

וּבְגִינָרָא שְׁהֶם מַעֲשֵׂי יְדוּי, נוֹטֵל
נַחְמָה וּמִתְנַחֵם עֲלֵיהֶם וְחֵס
עֲלֵיהֶם. וְכַשְׁרוּצָה לַעֲשׂוֹת בְּהֶם
דִּין, כְּבִיכּוּל הוּא עֶצוּב [ד"א שְׁמַחוֹת
לֹא יִכְנְסוּ לְפָנָיו]. שְׁכִיּוֹן שְׁהֶם מַעֲשֵׂי
יְדוּי, הוּא עֶצוּב עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ
שְׁנַאֲמַר (דניאל 1) וּשְׁמַחוֹת לֹא
הִכְנִיס לְפָנָיו.

כְּתוּב [ס"א וְהָרִי כְּתוּב] (תהלים צו) הוּד
וְהָדַר לְפָנָיו עוּז וְחֲדוּהָ בְּמִקוּמוֹ.
אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בֹּא רְאֵה, וְיִתְעַצֵּב
אֶל לְבוֹ פְתוּב. הוּא הִתְעַצֵּב אֶל
לְבוֹ וְלֹא לְמִקוּם אַחַר. לְבוֹ, כְּמוֹ
שְׁנַאֲמַר (שמואל א-ב) כְּאֲשֶׁר בְּלִבְכִי
וּבִנְפְשִׁי יַעֲשֶׂה. רַבִּי יִצְחָק אָמַר,
וַיִּנָּחַם ה', כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (שמות לב)
וַיִּנָּחַם ה' עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר
לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ. רַבִּי יִיסָא אָמַר
לְטוֹב. רַבִּי חֲזַקְיָה אָמַר לְרַע. רַבִּי
יִיסָא אָמַר לְטוֹב, כְּמוֹ שְׁנַתְבָּאָר
שְׁתַּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְנַחֵם עַל
אוּתָם מַעֲשֵׂי יְדוּי וְחֵס עֲלֵיהֶם.
וְיִתְעַצֵּב, מִשּׁוּם שְׁהֶם חוֹטְאִים
לְפָנָיו.

וְרַבִּי חֲזַקְיָה אָמַר לְרַע,
שְׁכַשְׁרוּצָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְאָבַד רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, נוֹטֵל
עֲלֵיהֶם נַחוּמִים וּמְקַבֵּל נַחוּמִים,
כְּבִיכּוּל כְּמִי שְׁמַקְבֵּל נַחוּמִים עַל
מַה שְׁאָבִיד. פִּיּוֹן שְׁקַבֵּל נַחוּמִים,
וְדָאִי נַעֲשֶׂה דִין, וְלֹא תִלּוּי הַדְּבַר
בְּתַשׁוּבָה.

אִימְתִי זֶה תִלּוּי בְּתַשׁוּבָה? עַד
שְׁלֹא קַבֵּל עֲלֵיהֶם תַּנְחוּמִים. הָרִי
שְׁקַבֵּל עֲלֵיהֶם תַּנְחוּמִים, אִז
הַדְּבַר כְּבָר לֹא תִלּוּי בְּתַשׁוּבָה
כְּלָל וְהַדִּין נַעֲשֶׂה. וְאִז מוּסִיף דִּין
עַל דִּין וּמְחַזֵּק אֵת אוּתוֹ מִקוּם
הַדִּין לַעֲשׂוֹת דִּין, וּמְאָבִיד אֵת
הַרְשָׁעִים מִהָעוֹלָם, וְהַכֵּל בְּכַתוּב,
שְׁכַתוּב וַיִּנָּחַם ה', קַבֵּל תַּנְחוּמִים.

ואחר כך ויתעצב אל לבו, נתן פח לדין לעשות דין.

רבי חייא אמר, וינחם ה' פי עשה את האדם בארץ - נטל תנחומים וחדוה. בשעשה הקדוש ברוך הוא את האדם בארץ, שהוא כדגמא עליונה, וכל המלאכים העליונים משבחים את הקדוש ברוך הוא כשראו אותו בדמות עליונה, ואמרו (תהלים ח) ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד וקדר תעטרהו. אחר כך כשחטא אדם, התעצב הקדוש ברוך הוא על שחטא. שנתן פתחון פה למלאכי השרת שאמרו לפניו בפתחה כשרצה לברא אותו, מה אנוש פי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו.

אמר רבי יהודה, ויתעצב אל לבו, פי רצה לעשות בהם דין, שנאמר (דברי הימים ב-ב) בצאת לפניי החלוץ ואמרים הודו לה' פי לעולם חסדו. ואמר רבי יצחק, למה לא כתוב כאן פי טוב? אלא משום שהאביד את מעשי ידיו מפני ישראל. כמו זה כשהיו ישראל עוברים את הים, באו מלאכים עליונים לומר שירה לפני הקדוש ברוך הוא באותו לילה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: ומה מעשי ידי טובעים בים, ואתם אומרים שירה?! אז (שמות יד) ולא קרב זה אל זה כל הלילה. גם כאן, בכל הפעמים של אבוד רשעים מהעולם, אז נמצאת עליהם עצבות.

רבי אבא אמר, בשעה שחטא אדם לפני הקדוש ברוך הוא ועבר על מצותו, אז נמצאה עצבות לפניו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: אדם, אוי שהחלשת את הכח העליון. בשעה זו נחשף מאור אחר. מיד גרש אותו מגן עדן.

ויתעצב אל לבו. יהב תוקפא לדינא למעבד דינא.

רבי חייא אמר וינחם יי פי עשה את האדם בארץ. נטל תנחומין וחדוה, כד עבד קדשא בריך הוא לאדם בארעא דאיהו כגוונא עלאה וכל מלאכי עלאי משבחין ליה לקדשא בריך הוא כד חמו ליה בדיוקנא עלאה ואמרו (דף נז ע"ב) (תהלים ח) ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד וקדר תעטרהו. לבתר כד חטא אדם אתעצב קדשא בריך הוא על דחטא. דיהב פתחון פה למלאכי השרת דאמרו קמיה בקדמיתא כד בעא למברי ליה, מה אנוש פי תזכרנו וכן אדם פי תפקדנו.

אמר רבי יהודה ויתעצב אל לבו בגין דבעי למעבד בהו דינא שנאמר (דברי הימים ב ב)

בצאת לפניי החלוץ ואומרים הודו ליי פי לעולם חסדו. ואמר רבי יצחק אמאי לא כתיב הכא כי טוב. אלא בגין דאוביד עובדי ידוי קמיהו דישראל. כגוונא דא כד הווי ישראל עברין ימא. אתו מלאכי עלאי למימר שירה קמיה קדשא בריך הוא בההוא ליליא. אמר להו קדשא בריך הוא ומה עובדי ידי

טבעין בימא ואתון אמרין שירה. פדין (שמות יד) ולא קרב זה אל זה כל הלילה. אוף הכא בכל זמנין דאיבוד רשיעיא איהו מעלמא כדין עצבוו אשתכח עליהו.

רבי אבא אמר בשעתא דחב קמי קדשא בריך הוא אדם ועבר על פקודוי, פדין אשתכח עצבוו קמיה. אמר ליה קדשא בריך הוא אדם ווי דחלשת חילא עלאה. בהאי שעתא אתחשכת נהורא חד. מיד תריך ליה מגנתא דעדן.